

ZAKON
O ZAŠTITI PRAVA I SLOBODA NACIONALNIH MANJINA

("Sl. list SRJ", br. 11/2002)

Deo prvi

OPŠTE ODREDBE

Predmet zakona

Član 1

Ovim zakonom se reguliše način ostvarivanja individualnih i kolektivnih prava koja su Ustavom Savezne Republike Jugoslavije ili međunarodnim ugovorima garantovana pripadnicima nacionalnih manjina.

Ovim zakonom se uređuje i zaštita nacionalnih manjina od svakog oblika diskriminacije u ostvarivanju prava i sloboda i uspostavljaju se instrumenti kojima se obezbeđuju i štite posebna prava nacionalnih manjina na samoupravu u oblasti obrazovanja, upotrebe jezika, informisanja i kulture i obrazuju se ustanove radi olakšavanja učešća manjina u vlasti i u upravljanju javnim poslovima.

Republičkim i pokrajinskim propisima, u skladu sa Ustavom i zakonom, mogu se bliže urediti pitanja regulisana ovim zakonom.

Određenje nacionalne manjine

Član 2

Nacionalna manjina u smislu ovog zakona je svaka grupa državljana Savezne Republike Jugoslavije koja je po brojnosti dovoljno reprezentativna, iako predstavlja manjinu na teritoriji Savezne Republike Jugoslavije, pripada nekoj od grupa stanovništva koje su u dugotrajnoj i čvrstoj vezi sa teritorijom Savezne Republike Jugoslavije i poseduje obeležja kao što su jezik, kultura, nacionalna ili etnička pripadnost, poreklo ili veroispovest, po kojima se razlikuje od većine stanovništva, i čiji se pripadnici odlikuju brigom da zajedno održavaju svoj zajednički identitet, uključujući kulturu, tradiciju, jezik ili religiju.

Nacionalnim manjinama u smislu ovog zakona smatraće se sve grupe državljana koji se nazivaju ili određuju kao narodi, nacionalne i etničke zajednice, nacionalne i etničke grupe, nacionalnosti i narodnosti, a ispunjavaju uslove iz stava 1 ovog člana.

Deo drugi

OSNOVNA NAČELA

Zabrana diskriminacije

Član 3

Zabranjuje se svaki oblik diskriminacije, na nacionalnoj, etničkoj, rasnoj, jezičkoj osnovi, prema licima koja pripadaju nacionalnim manjinama.

Organi federacije, republike, autonomne pokrajine, grada i opštine ne mogu da donose pravne akte, niti da preduzimaju mere koje su suprotne stavu 1 ovog člana.

Mere za obezbeđenje ravnopravnosti

Član 4

Organi vlasti u Saveznoj Republici Jugoslaviji mogu u skladu sa Ustavom i zakonom da donose propise, pojedinačne pravne akte i da preduzimaju mere u cilju obezbeđenja pune i efektivne ravnopravnosti između pripadnika nacionalnih manjina i pripadnika većinske nacije.

Organi vlasti će doneti pravne akte i preduzeti mere iz stava 1 ovog člana u cilju popravljavanja položaja lica koja pripadaju romskoj nacionalnoj manjini.

Propisi, pojedinačni pravni akti i mere iz stava 1 ovog člana se ne mogu smatrati aktom diskriminacije.

Sloboda nacionalnog opredeljivanja i izražavanja

Član 5

U skladu sa Ustavom Savezne Republike Jugoslavije proklamovanom slobodom nacionalnog opredeljivanja i izražavanja nacionalne pripadnosti, niko ne sme pretrpeti štetu zbog svog opredeljenja ili izražavanja svoje nacionalne pripadnosti ili zbog uzdržavanja od takvog činjenja.

Zabranjena je svaka registracija pripadnika nacionalnih manjina koja ih protivno njihovoj volji obavezuje da se izjasne o svojoj nacionalnoj pripadnosti.

Zabranjena je svaka radnja i mera nasilne asimilacije pripadnika nacionalnih manjina.

Pravo saradnje sa sunarodnicima u zemlji i u inostranstvu

Član 6

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo da slobodno zasnivaju i održavaju miroljubive odnose unutar Savezne Republike Jugoslavije i van njenih granica s licima koja zakonito borave u drugim državama, posebno sa onima sa kojima imaju zajednički etnički, kulturni, jezički i verski identitet ili zajedničko kulturno nasleđe.

Država može predvideti olakšice u cilju ostvarivanja prava iz stava 1 ovog člana.

Obaveza poštovanja ustavnog poretka, načela međunarodnog prava i javnog morala

Član 7

Zabranjena je zloupotreba prava koja su predviđena ovim zakonom koja je usmerena na nasilno rušenje ustavnog poretka, narušavanje teritorijalne celokupnosti Savezne Republike Jugoslavije ili republike članice, kršenje zajamčenih sloboda i prava čoveka i građanina i izazivanje nacionalne, rasne i verske netrpeljivosti i mržnje.

Prava koja su predviđena ovim zakonom se ne smeju koristiti radi ispunjenja ciljeva koji su suprotni načelima međunarodnog prava ili su upereni protiv javne bezbednosti, morala ili zdravlja ljudi.

Ostvarivanje prava koja su garantovana ovim zakonom ne može uticati na dužnosti i odgovornosti koje proističu iz državljanstva.

Zaštita stečenih prava

Član 8

Ovim zakonom se ne menjaju niti ukidaju prava pripadnika nacionalnih manjina stečena prema propisima koji su se primenjivali do stupanja na snagu ovog zakona, kao i na prava stečena na osnovu međunarodnih ugovora kojima je Savezna Republika Jugoslavija pristupila.

Deo treći

PRAVA NA OČUVANJE POSEBNOSTI

Izbor i upotreba ličnog imena

Član 9

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na slobodan izbor i korišćenje ličnog imena i imena svoje dece, kao i na upisivanje ovih ličnih imena u sve javne isprave, službene evidencije i zbirke ličnih podataka prema jeziku i pravopisu pripadnika nacionalne manjine.

Pravo iz stava 1 ovog člana ne isključuje paralelan upis imena i po srpskom pravopisu i pismu.

Pravo na upotrebu maternjeg jezika

Član 10

Pripadnici nacionalnih manjina mogu slobodno upotrebljavati svoj jezik i pismo, privatno i javno.

Službena upotreba jezika i pisma

Član 11

Na teritoriji jedinice lokalne samouprave gde tradicionalno žive pripadnici nacionalnih manjina, njihov jezik i pismo može biti u ravnopravnoj službenoj upotrebi.

Jedinica lokalne samouprave će obavezno uvesti u ravnopravnu službenu upotrebu jezik i pismo nacionalne manjine ukoliko procenat pripadnika te nacionalne manjine u ukupnom broju stanovnika na njenoj teritoriji dostiže 15% prema rezultatima poslednjeg popisa stanovništva.

U jedinici lokalne samouprave gde je u trenutku donošenja ovog zakona jezik nacionalne manjine u službenoj upotrebi, isti će ostati u službenoj upotrebi.

Službena upotreba jezika nacionalnih manjina iz stava 1 ovog člana podrazumeva naročito: korišćenje jezika nacionalnih manjina u upravnom i sudskom postupku i vođenje upravnog postupka i sudskog postupka na jeziku nacionalne manjine, upotrebu jezika nacionalne manjine u komunikaciji organa sa javnim ovlašćenjima sa građanima; izdavanje javnih isprava i vođenje službenih evidencija i zbirki ličnih i podataka na jezicima nacionalnih manjina i prihvatanje tih isprava na tim jezicima kao punovažnih, upotreba jezika na glasačkim listićima i biračkom materijalu, upotreba jezika u radu predstavničkih tela.

Na teritorijama iz stava 2 ovog člana, imena organa koji vrše javna ovlašćenja, nazivi jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta, trgova i ulica i drugi toponimi ispisuju se i na jeziku dotične nacionalne manjine, prema njenoj tradiciji i pravopisu.

Savezni zakoni i propisi se objavljuju i na jezicima nacionalnih manjina, u skladu sa posebnim propisom.

Pripadnici nacionalnih manjina čiji broj u ukupnom stanovništvu Savezne Republike Jugoslavije dostiže najmanje 2% prema poslednjem popisu stanovništva, mogu se obratiti saveznim organima na svom jeziku i imaju pravo da dobiju odgovor na tom jeziku.

Poslanik u Saveznoj skupštini koji pripada nacionalnoj manjini čiji broj u ukupnom stanovništvu Savezne Republike Jugoslavije dostiže najmanje 2% prema poslednjem popisu stanovništva ima pravo da se obraća Saveznoj skupštini na svom jeziku, što će se bliže urediti poslovniceima veća Savezne skupštine.

Pravo na negovanje kulture i tradicije

Član 12

Izražavanje, čuvanje, negovanje, razvijanje, prenošenje i javno ispoljavanje nacionalne i etničke, kulturne, verske i jezičke posebnosti kao dela tradicije građana, nacionalnih manjina i njihovih pripadnika je njihovo neotuđivo individualno i kolektivno pravo.

U cilju očuvanja i razvoja nacionalne i etničke posebnosti, pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo da osnivaju posebne kulturne, umetničke i naučne ustanove, društva i udruženja u svim oblastima kulturnog i umetničkog života.

Ustanove, društva i udruženja iz prethodnog stava samostalni su u radu. Država će učestvovati u finansiranju tih društava i udruženja u skladu sa svojim mogućnostima.

Za podsticanje i podršku ustanova, društava i udruženja iz stava 5 ovog člana mogu se osnivati posebne fondacije.

Muzeji, arhivi i institucije za zaštitu spomenika kulture čiji je osnivač država, obezbediće predstavljanje i zaštitu kulturno-istorijskog nasleđa nacionalnih manjina sa svoje teritorije. Predstavnici nacionalnih saveta će učestvovati u odlučivanju o načinu predstavljanja kulturno-istorijskog nasleđa svoje zajednice.

Školovanje na maternjem jeziku

Član 13

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na vaspitanje i obrazovanje na svom jeziku u institucijama predškolskog, osnovnog i srednjeg vaspitanja i obrazovanja.

Ukoliko u trenutku donošenja ovog zakona ne postoji obrazovanje na jeziku nacionalne manjine u okviru sistema javnog obrazovanja za pripadnike nacionalne manjine iz stava 1 ovog člana, država je dužna stvoriti uslove za organizovanje obrazovanja na jeziku nacionalne manjine, a do tog vremena obezbediti dvojezičnu nastavu ili izučavanje jezika nacionalne manjine sa elementima nacionalne istorije i kulture za pripadnike nacionalne manjine.

Za ostvarivanje prava iz st. 1 i 2 ovog člana može se propisati određeni minimalan broj učenika, s tim da taj broj može da bude manji od minimalnog broja učenika koji je zakonom propisan za obezbeđenje odgovarajućih oblika nastave i obrazovanja.

Obrazovanje na jeziku nacionalne manjine ne isključuje obavezno učenje srpskog jezika.

Program nastave za potrebe obrazovanja iz stava 1 ovog člana, u delu koji se odnosi na nacionalni sadržaj, u značajnoj meri će sadržati teme koje se odnose na istoriju, umetnost i kulturu nacionalne manjine.

U izradi nastavnog plana za potrebe nastave predmeta koji izražavaju posebnost nacionalnih manjina na jeziku nacionalnih manjina, dvojezične nastave i učenja jezika nacionalnih manjina sa elementima nacionalne kulture iz stava 1 ovog člana, obavezno učestvuju nacionalni saveti nacionalne manjine.

Plan i program rada u obrazovnim ustanovama i školama sa nastavom na srpskom jeziku, sa ciljem pospešivanja tolerancije prema nacionalnim manjinama, treba da sadrži gradivo koje sadrži saznanja o istoriji, kulturi i položaju nacionalnih manjina, te druge sadržaje koji pospešuju međusobnu toleranciju i suživot. Na teritorijama gde je jezik nacionalne manjine u službenoj upotrebi plan i program u obrazovnim ustanovama i školama sa srpskim nastavnim jezikom treba da sadrže mogućnost učenja jezika nacionalne manjine.

Član 14

Za potrebe obrazovanja na jeziku nacionalnih manjina iz člana 13 stav 1 u okviru višeg i visokog obrazovanja obezbediće se katedre i fakulteti gde će se na jezicima nacionalnih manjina, ili dvojezično, obrazovati vaspitači, učitelji i nastavnici jezika nacionalnih manjina.

Pored višeg i visokog obrazovanja iz prethodnog stava ovog člana, fakultet će organizovati lektorat na jezicima nacionalnih manjina, gde će studenti pripadnici nacionalnih manjina moći da savladaju stručne termine i na jeziku nacionalne manjine.

Pored obaveza iz st. 1 i 2 ovog člana, država će pomagati stručno osposobljavanje i terminološko usavršavanje nastavnika za potrebe obrazovanja iz stava 1 ovog člana.

Država će pospešivati međunarodnu saradnju, sa ciljem da se omogući da pripadnici nacionalnih manjina studiraju u inostranstvu na maternjem jeziku i da se tako stečene diplome priznaju u skladu sa zakonom.

Član 15

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo da osnuju i održavaju privatne obrazovne ustanove, škole, ili univerzitet, gde će se obrazovanje organizovati na jezicima nacionalnih manjina ili dvojezično, u skladu sa zakonom.

U finansiranju obrazovanja na jezicima nacionalnih manjina mogu učestvovati i domaće i strane organizacije, fondacije i privatna lica, u skladu sa zakonom.

U slučaju finansijske i druge donacije iz prethodnog stava, država će obezbediti određene olakšice ili oslobađanje od dažbina.

Upotreba nacionalnih simbola

Član 16

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo izbora i upotrebe nacionalnih simbola i znamenja.

Nacionalni simbol i znamenje ne mogu biti identični sa simbolom i znamenjem druge države.

Nacionalne simbole, znamenja i praznike nacionalnih manjina predlažu nacionalni saveti. Simbole, znamenje i praznike nacionalnih manjina potvrđuje Savezni savet za nacionalne manjine.

Simboli i znamenja nacionalnih manjina se mogu službeno isticati tokom državnih praznika i praznika nacionalne manjine na zgradama i u prostorijama lokalnih organa i organizacija sa javnim ovlašćenjima na područjima na kojima je jezik nacionalne manjine u službenoj upotrebi.

Uz znamenja i simbole nacionalne manjine, pri službenoj upotrebi iz stava 2 ovog člana, obavezno se ističu znamenja i simboli Savezne Republike Jugoslavije, odnosno republike članice.

Javno obaveštavanje na jezicima nacionalnih manjina

Član 17

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na potpuno i nepristrasno obaveštenje na svom jeziku, uključujući pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmenu informacija i ideja putem štampe i drugih sredstava javnog obaveštavanja.

Država će u programima radija i televizije javnog servisa obezbediti informativne, kulturne i obrazovne sadržaje na jeziku nacionalne manjine, a može da osniva i posebne radio i televizijske stanice koje bi emitovale programe na jezicima nacionalnih manjina.

Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo da osnivaju i održavaju medije na svom jeziku.

Deo četvrti

DELOTVORNO UČEŠĆE U ODLUČIVANJU O PITANJIMA POSEBNOSTI, U VLASTI I U UPRAVI

Savezni savet za nacionalne manjine

Član 18

U cilju očuvanja, unapređenja i zaštite nacionalnih, etničkih, verskih, jezičkih i kulturnih posebnosti pripadnika nacionalnih manjina i u cilju ostvarivanja njihovih prava, Savezna vlada Savezne Republike Jugoslavije će osnovati Savezni savet za nacionalne manjine (u daljem tekstu: Savet).

Sastav i nadležnosti Saveta će utvrditi Savezna vlada.

Predstavnici nacionalnih saveta nacionalnih manjina će biti članovi Saveta.

Nacionalni saveti nacionalnih manjina

Član 19

Pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati nacionalne savete (u daljem tekstu: savet) radi ostvarivanja prava na samoupravu u oblasti upotrebe jezika i pisma, obrazovanja, informisanja i kulture.

Savet je pravno lice.

Savet ima najmanje 15 a najviše 35 članova, u zavisnosti od ukupnog broja pripadnika nacionalne manjine, koji se biraju na period od četiri godine.

Savet donosi svoj statut i budžet u skladu sa Ustavom i zakonom.

Savet se finansira iz budžeta i donacija.

Registar izabranih saveta vodi nadležni savezni organ.

Savet predstavlja nacionalnu manjinu u oblasti službene upotrebe jezika, obrazovanja, informisanja na jeziku nacionalne manjine i kulture, učestvuje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih oblasti i osniva ustanove iz ovih oblasti.

Organi države, teritorijalne autonomije ili jedinice lokalne samouprave, prilikom odlučivanja o pitanjima iz stava 7 ovog člana, zatražiće mišljenje saveta.

Savet se može obratiti organima vlasti iz stava 8 ovog člana u vezi sa svim pitanjima koja utiču na prava i položaj nacionalne manjine.

Deo ovlašćenja iz oblasti pomenutih u stavu 7 ovog člana može se poveriti savetima, a država će obezbediti finansijska sredstva potrebna za vršenje ovih nadležnosti.

Pri utvrđivanju obima i vrste ovlašćenja iz stava 10 ovog člana vodi se računa i o zahtevu nacionalnog saveta.

Saveti će se formirati na principima dobrovoljnosti, izbornosti, proporcionalnosti i demokratičnosti.

Izborna pravila o izboru nacionalnih saveta će se regulisati zakonom.

Savezni fond za nacionalne manjine

Član 20

Osniva se Savezni fond za podsticanje društvenog, ekonomskog, kulturnog i opšteg razvoja nacionalnih manjina (u daljem tekstu: Fond).

Fond će učestvovati u finansiranju aktivnosti i projekata iz budžetskih sredstava vezanih za poboljšanje položaja i razvijanje kulturnog stvaralaštva nacionalnih manjina.

Savezna vlada će doneti bliže propise kojima će utvrditi sastav i delatnost Fonda.

Učestvovanje u javnom životu i ravnopravnost pri zapošljavanju u javnoj službi

Član 21

Prilikom zapošljavanja u javnim službama, uključujući policiju, vodi se računa o nacionalnom sastavu stanovništva, odgovarajućoj zastupljenosti i o poznavanju jezika koji se govori na područja organa ili službe.

Deo peti

ZAŠTITA PRAVA I SLOBODA MANJINA

Zabrana narušavanja prava manjina

Član 22

Zabranjuju se mere koje menjaju odnos stanovništva u oblastima naseljenim nacionalnim manjinama i koje otežavaju uživanje i ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina.

Sudska i ustavnosudska zaštita prava

Član 23

U cilju zaštite svojih prava, pripadnici nacionalnih manjina i nacionalni saveti nacionalnih manjina mogu podneti tužbu za naknadu štete nadležnom sudu.

U skladu sa odredbama Zakona o Saveznom ustavnom sudu, Savezno ministarstvo nacionalnih i etničkih zajednica i nacionalni saveti nacionalnih manjina će biti ovlašćeni da ulože ustavnu žalbu Saveznom ustavnom sudu u slučaju da procene da je došlo do povrede ustavnih prava i sloboda pripadnika nacionalne manjine, ili u slučaju da im se obrati pripadnik nacionalne manjine koji smatra da je povređen u svojim ustavnim pravima i slobodama.

Deo šesti

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 24

Do donošenja zakona iz člana 19 stav 13 ovog zakona, nacionalne savete će birati skupštine elektora nacionalnih manjina.

Elektori nacionalnih manjina iz stava 1 ovog člana mogu biti savezni i republički poslanici i poslanici u skupštinama autonomnih pokrajina koji su na te funkcije izabrani zbog svoje pripadnosti nacionalnoj manjini, ili koji se izjašnjavaju kao pripadnici manjine i govore jezik manjine.

Elektori nacionalnih manjina iz stava 1 ovog člana mogu biti i odbornici koji pripadaju nacionalnoj manjini, a izabrani su u jedinicama lokalne samouprave u kojima je manjinski jezik u službenoj upotrebi.

Pravo da bude elektor ima i svaki građanin koji se izjašnjava kao pripadnik nacionalne manjine i njegovu kandidaturu podržava najmanje 100 pripadnika nacionalne manjine sa biračkim pravom, ili ga kandiduje jedna nacionalna organizacija ili udruženje nacionalne manjine.

Ostala pitanja u vezi sa nadležnošću i načinom rada skupština elektora nacionalnih manjina će urediti savezni organ nadležan za prava manjina u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 25

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu SRJ".